

Οι Δημοτικές Εκλογές στην Κυθρέα το 1929

Ο Κεφαλόβρυσος, η αστείρευτη και ζωθάλμια πηγή της Κυθραίας, μέχρι της στιγμής εκείνης ακέραιος, με τα νερά του ανέπαφα, κυλούσε προς τες κάτω ενορίες και τα περίχωρα, δίνοντας κίνηση σε 28 νερομύλους, όλους σε λειτουργία και αρδεύοντας χιλιάδες στρέμματα με οπωροκηπευτικά. Η Κυθραία ήταν ο κύριος τροφοδότης της αγοράς της Λευκωσίας.

Μυστήριο από που έρχεται τόσο νερό. Ο μύθος δίδει την απάντηση. Από την Καραμανιά, το βουνό της Μικράς Ασίας. Νεραΐδες και ζώδια θέλει ο μύθος να συχνάζουν στες κάτω στέγες μύλων και σ' απόμερα σημεία του ποταμού κι' ανατριχιάζουν τα παιδιά, όταν ακούουν κάποιον που αρέσκεται να τα διηγείται. Πεντακάθαρο σαν κρύσταλλο βγαίνει το νερό από την πηγή. Στην διαδρομή όμως, ακαθαρσίες, απόβλητα, ξένες ουσίες που φέρνει ο άνεμος και παρασύρει το νερό το θολώνουν και στο τέλος το κάμνουν αγνώριστο. Είναι οι πάπιες που εκτρέφουν όσοι γειτνιάζουν με τον ποταμόν, μπαίνουν στο νερό με την ανατολή του ηλίου και βγαίνουν το βράδυ για να παν στο κοτέτσι. Είναι η νοικοκυρά που θα πλύνει τα πιάτα και τες κατσαρόλλες με σταχτό και λεμονόκουππα, ο καφετζής που θ' αδειάσει το δοχείο με τα κατακάθια του καφέ. Είναι τα ζώα, που πολλές φορές από ιδιοτροπία θέλουν να μπουν στον ποταμό και να φουσκώνουν τα πόδια τους για να πιουν νερό και καμιά φορά, χωρίς ντροπή, θ' ανοίξουν τα πισινά τους και θα ουρήσουν. Είναι το νερό που φεύγει από τον μύλο μετά το πλύσιμο του σιταριού, το άχρηστο υγρό που ο καθένας θέλει ν' απαλλαγεί για να ξαναχρησιμοποίησει το δοχείο.

Υποφερτή η κατάσταση κοντά στην πηγή. Χειροτερεύει όσο απομακρύνεσαι. Ολιγώτεροι οι συντελεστές ρύπανσης

*Από το ανέκδοτο βιβλίο «Λυκαυγές»
του κ. Σάββα Χριστίδη*

την νύκτα. Όλες οι νοικοκυρές θα σηκωθούν προτού ξημερώσει για να γεμίσουν με νερό τα δοχεία τους. Στες χειρότερες περιπτώσεις, το νερό πρέπει να μείνει για ώρες για να παν οι ακαθαρσίες στον πάτο της στάμνας ή του πιθαριού. Παλιά, κανένας δεν εφαινετο να ενοχλείται μέχρι του σημείου, που θα τολμούσε να ζητήσει βελτίωση της κατάστασης. Με τον ερχομό όμως του νέου αιώνα και τη σταδιακή άνοδο του βιοτικού επιπέδου, αρκετοί από εκείνους που επηρεάζονταν σε μεγάλο βαθμό αρχίζουν να προβληματίζονται. Θέλουν το νερό που πίνουν να είναι καθαρό. Που να το βρουν; Μα σαν κάτοικοι της Κυθραίας έχουν δικαίωμα ύδρευσης από το νερό του Κεφαλοβρύσου. Τι ενοχλεί εάν το πάρουν απ' ευθείας από την πηγή με σωλήνες που θα το μεταφέρουν σε δημόσιες φουντάνες που θα τοποθετηθούν αραιά σε βολικά σημεία στην κατοικημένη περιοχή; Ας γίνουν αυστηροί κανονισμοί ώστε το νερό αυτό να περιορισθεί μόνον για πόση.

Χρειάζονται χρήματα. Χρειάζεται και ο φορέας που θ' αναλάβει την εκτέλεση και διαχείριση του έργου. Τα δημαρχεία, σύμφωνα με τον νόμον, έχουν εξουσίαν να μεριμνήσουν για την προμήθεια καλής ποιότητας πόσιμου νερού, που να καλύπτει τες ανάγκες των κατοίκων, που βρίσκονται στα δημοτικά όρια. Άλλες κωμοπόλεις έχουν δημαρχεία, η Κυθραία όχι. Εάν είχε θα μπορούσαν ν' αντιμετωπισθούν με επιτυχία και άλλα προβλήματα που παρουσιάστηκαν κατά καιρούς.

Το οικονομικό έρχεται να το λύσει, γύρω στα 1910, ο Κώστας Μηλίδης, Κυθραιώτης άριστα εγκτεστημένος στην Αίγυπτο. Με μιά δωρεά 300 λίρες, σεβα-

στό ποσό για την τότε εποχή, γίνεται το πρώτο βήμα για να καλυφθούν τα έξοδα του έργου. Όσο για τον φορέα, ωριμάζει η ιδέα ότι επείγει η ίδρυση δημαρχείου και εντείνονται οι προσπάθειες. Είναι όμως φανερόν ότι κύριος σκοπός της ίδρυσης δημαρχείου θα είναι η μεταφορά πόσιμου νερού από την πηγή του Κεφαλοβρύσου. Αντιδρούν άμεσα ορισμένοι ιδιοκτήτες ή ενοικιαστές νερομύλων. Όσο λίγο και νάναι τονερό που θα διασωληνωθεί είναι βέβαιο ότι οι μύλοι θ' αδυνατίσουν. Επίκουροι έρχονται και κτηματίες. Θα λιγοστέψει το νερό για άρδευση και θα επηρεασθεί η παραγωγή. Για τούς αιώνες οι κάτοικοι της Κυθραίας έπιναν από αυτό το νερό και δεν έπαθαν τίποτε. Νάρθουμε σήμερα εμείς να καταστρέψουμε την οικονομία της περιοχής για να γλυτώσουμε από μια μικρή ταλαιπωρία; Όταν γεμίσεις πρώτ' τα δοχεία σου και τ' αφήσεις να ησυχάσει το νερό, αυτό καθαρίζει. Κασάνδρες προβλέπουν τον κίνδυνο. «Αν κάμουμε εμείς την αρχή, θ' ακολουθήσουν τα περίχωρα, μετά η πόλη, ακόμη και η Μεσαριά. Σε μερικές δεκαετίες θα μας το πάρουν όλο.»

Χρειάστηκε να περάσουν λίγα χρόνια, για να πεισθούν ορισμένοι παράγοντες που αντιδρούσαν και να εξασφαλισθεί η απαιτούμενη πλειοψηφία. Το Δημαρχείο έγινε το 1915. Πόσιμο νερό όμως δεν διασωληνώθηκε ούτε κατά την ηγεσία του πρώτου Δημάρχου ούτε στες δυο του δευτέρου. Για να βγουν τα κάστανα από τη φωτιά, εκείνος που δοκιμάζει θα κάψει τα δάκτυλα του. Και οι πολλοί το αποφεύγουν. Για να παρακάμψουν το πρόβλημα, κατέληξαν σε ψήφιση κανονισμών για πρόληψη της ρύπανσης του τρεχάτου νερού. Δεν εκάλυπταν όμως όλες τες αιτίες. Από την άλλη, λόγω της μεγάλης έκτασης της Κυθραίας και του μικρού αριθμού των δημοτικών υπαλλήλων, αποτελεσματική παρακολούθηση όσων παρανομούσαν ήταν ανέφικτη και

στην πράξη απείχαν πολύ από του να χαρακτηρισθούν και σαν ημίμετρα. Έτσι φθάνουμε στα 1928 που πλησιάζουν οι εκλογές για νέο δημοτικό συμβούλιο.

Σε ήπιους σχετικά τόνους είχαν γίνει οι βουλευτικές εκλογές του 1925 με υποψηφίους τον Σταύρο Σταυρινάκη και τον Γιώργο Μαρκίδη. Υπήρξαν οι φατρίες, οι αντεγκλίσεις, οι υποσχέσεις και η αναφορά στην μητέρα πατρίδα, αλλά αυτά ωχριούσαν μπροστά στο πείσμα και τον φανατισμό που κυριάρχησε αργότερα στις δημοτικές εκλογές της Κυθραίας. Ο τότε δήμαρχος Κυριάκος Λεμονοφίδης, που είχε ήδη υπηρετήσει για δυο πενταετίες και ο Χρίστος Καττάμης, αλευροποιός ένας ανερχόμενος παράγοντας της περιοχής με πολλές προσωπικές διασυνδέσεις και την υποστήριξη μεγάλης οικογένειας δραστήριας στα κοινοτικά θέματα.

Οι υποστηρικτές του Λεμονοφίδη, που φαίνεται αρχικά ότι έχουν ελαφρά υπεροχή στες κάτω ενορίες, δηλώνουν ικανοποιημένοι από την δημαρχία του. Ενεργούσε με σύνεση και λάμβανε πάντοτε υπ' όψη τα συμφέροντα όλων και κυρίως των παραγωγών. Μεριμνούσε στην αναβάθμιση των δημοτικών σχολείων. Οργάνωσε την λειτουργία και τες υπηρεσίες του δήμου και η πείρα που απέκτησε πρέπει να θεωρείται προσόν εις πίστιν του. Όσο για λάθη, εάν έγιναν, η ευθύνη πρέπει ν' αναζητηθή αλλού.

Από την άλλη, οι υποστηρικτές του Καττάμη, που είχαν εξ αρχής υπεροχή στες πάνω ενορίες, κατηγορούσαν τον Λεμονοφίδη: - Ότι δεν ήταν όσο πρέπει προοδευτικός και ότι δεν προώθησε το ζήτημα της μεταφοράς πόσιμου νερού από την πηγή. Σε μεγαλύτερο βαθμό τα παράπονα των κατοίκων της Συρκανιάς και της Χαρδακιώτισσας. Μπορεί να έκαμε κάτι για τες κάτω ενορίες αλλά οι

διακρίσεις εις βάρος των πάνω ήταν πολύ δυσμενείς. Το σοβαρότερο παράπονο ήταν για το δημοτικό σχολείο.

Πολύ μακριά για τα παιδιά της Συρκανιάς. Η εισήγηση του στο Γραφείο Παιδείας ήταν για να κτισθεί ακόμη πιο μακριά, σε τοποθεσία που θα συνέβαλλε σε ανατίμηση κτηματικής του περιουσίας και τούτο απειράπη μόνον κατόπιν της έγκαιρης αντίδρασης των κατοίκων της Συρκανιάς. Έχει ήδη υπηρετήσει δυο θητείες και εάν εκλεγεί για τρίτη θα μείνει ισόβιος. Με την έναρξη της προεκλογικής εκστρατείας οι δύο παρατάξεις ορίζουν το έμβλημα τους.

Η ελιά για τους μεν και η δάφνη για τους δε. Εκλογικά επιτελεία σε κάθε ενορία αναλαμβάνουν τον συντονισμό. Τα καφενεία δεν μένουν αχρωμάτιστα. Άλλα χρησιμοποιεί η μια παράταξη, σ' άλλα συχναίνουν οι αντίπαλοι. Όσο πλησιάζει η μέρα της ψηφοφορίας το χάσμα ευρύνεται και το πείσμα μεγαλώνει. Οι προσπάθειες για άγρα ψηφίων εντείνονται.

Σε κάποιο στάδιο οι αντίπαλοι αντιλαμβάνονται ότι η κάθε ψήφος έχει την αξία της. Υπάρχουν οι περιπτώσεις που πρέπει ν' αγορασθούν οι ψηφοί. Και το χρήμα έρχεται επίκουρο για να πεισθούν ορισμένοι που διστάζουν. Στην αρχή, τα πράγματα στη Συρκανιά πήγαιναν καλά για την παράταξη Καττάμη. Τρεις υποψηφιοί σύμβουλοι από τους οκτώ του συνδυασμού, ήταν από τες πάνω ενορίες, ένας από αυτούς ο Χριστάγγελος.

Τούτο εφαινότο να δικαιώνει προσδοκίες των δύο ενοριών για μεγαλύτερη σημασία και ικανοποιούσε την ματαιοδοξία τους.

Ξαφνικά, χωρίς να το περιμένει, ο Καττάμης παίρνει πληροφορίες ότι αδράνησαν κάπως οι άνθρωποι του και υπήρξε μετατόπιση των ψηφοφόρων. Σήμανε συ-

ναγερός. Επιστρατεύονται αμέσως ο Μιχάλης ο Χρυσόχοος από την Λευκωσία, ο Αδάμος από τον Αμιάντο, όπου είχε κατάστημα και ένα - δυο άλλα πρόσωπα, φίλοι του Καττάμη.

Πρέπει να σπεύσουν επί τόπου, στην Συρκανιά για να προλάβουν περαιτέρω διαρροές και να φέρουν πίσω εκείνους που απεσκήρτησαν. Γίνεται σύσκεψη με τους τοπικούς παράγοντες και διεξέρχονται προσεκτικά τους εκλογικούς καταλόγους. Σημειώνουν όσους νομίζουν ότι πρέπει να πλησιάσουν για να ελέγξουν την προσήλωση τους στην παράταξη. Φθάνουν στο γράμμα Χ.

«Χρίστος Γιαγνίσιης» «Δικός μας» λεν οι ξένοι.

«Μας τον πήραν» λέγει ο ντόπιος «Ούτε πατά πιά σ' αυτό το καφενείο. Επήγεν με τους άλλους».

«Θα τον δούμε» Την επομένη τον συναντούν.

«Τι λες Χρίστο; Θα μας ψηφίσεις»;

«Δεν μπορώ. Υποσχέθηκα τους άλλους. Δεν παίρνω πίσω τον λον μου» Εκείνοι επιμένουν, ο Γιαγνίσιης αρνείται και στο τέλος προσθέτει.

«Εξ' άλλου επληρώσαμε τα πλάσματα» «Εδώκαν μου μιαν λίραν, όπως και τους άλλους».

«Να σε πληρώσουμε κι' εμείς» Και ο Γιαγνίσιης εισπράττει εκ δευτέρου το αντίτιμο της ψήφου του.

Η ψηφοφορία για τον δήμαρχον δεν ήταν τότε άμεση. Οι σύμβουλοι που επετύγχαναν, θα εξέλεγαν μεταξύ τους τον δήμαρχον στην πρώτη συνεδρία του σώματος. Γι' αυτό, κατά την διάρκεια της προεκλογικής εκστρατείας, η κάθε παρά-

ταξη ετόνιζε με έμφαση στους οπαδούς της να ψηφίζουν τον συνδυασμό «κορδόνι» και όχι επιλεκτικά. Σαν επιχείρημα, τες τελευταίες ημέρες έφερναν το παράδειγμα της Λευκωσίας.

«Ίντα στην Χώραν έννεν έτσι που τους στην έστησεν ο Κίκης (Θεμιστοκλής Δέρβης). Ισοψηφούσαν οι δικοί μας και στην ψηφοφορία εκατάφερον τον Τούρκον να πάει μαζί του»

«Ωστε εν για τούτον που έγγραφεν η εφημερίδα εχθές ότι εν Τουρκοπροβλητος;»

Οι εκλογές τότε δεν ήταν τόσο πεζή υπόθεση όπως σήμερα. Ο λαός απολάμβανε τότε πραγματικά την μονοήμερη κυριαρχία του. Ένοιωθε τόση χαρά ο ψηφοφόρος όταν εβύθιζε το χέρι στην κάλπη πάνω από τον αγκώνα, για ν' ασπρίση τον ευνοούμενο του. Ανακούφιση, που του διδόνταν η ευκαρία να μαυρίση εκείνον που μισούσε και να βγάλει το άχτι του.

Η ψηφοφορία έγινε, όπως πάντοτε Κυριακή. Ο Καττάμης είναι ο νέος δήμαρχος. Από τον συνδυασμό του εκλέγονται πέντε ενώ από τον αντίπαλο μόνον τρεις. Οι οπαδοί του πανηγυρίζουν. Στο καφενείο που είχε σαν έδρα το εκλογικό επιτελείο της Συρκανιάς επικρατεί κατήφεια.

Ο υποψήφιος στον συνδυασμό Χριστάγγελος δεν εξελέγη. Στη θέση του κάποιος του άλλου συνδυασμού από τες κάτω ενορίες. Γύρω από ένα τραπέζι κάθονται μερικοί που έδρασαν κατά την προεκλογική εκστρατεία.

«Δεν σας τόλεγα. Ο Κατωγειτονίτης δεν έχει εμπιστοσύνη»

«Τόσες υποσχέσεις να ψηφίσουν κορδόνι κι' εστήσαν μας την. Εμείς δεν

κάμνουμεν έτσι πράματα. Κρατούμε τον λόν μας».

Ήταν φανερόν ότι οι των κάτω ενοριών επαρασπόνδησαν.

Στο ίδιο πνεύμα συνεχίζεται η συζήτηση. Δεν μπορούσε όμως να πάει και μέχρι τα μεσάνυκτα. Κάποιος νομίζει ότι πρέπει ν' αλλάξουν θέμα.

«Οτι έγινεν έγινε. Εγελάσαν μας. Να μην την ξαναπάθουμε» Στρέφει να κοιτάξη αλλού και βλέπει τον Γιαγνίσιο πιο πέρα. «Έλα - έλα Χρίστο πες μας. Εσύ που πληρώθηκες και από τους δυο ποιον εψηφισες;»

«Εμαύρισα τους και τους δυο. Εν τους εταίριαζε;»

Μετά τον καταρτισμόν του σε σώμα το νέο δημοτικό συμβούλιο αναλαμβάνει καθήκοντα. Δεν ανατρέπει όμως, όπως ήταν η υπόσχεση, όλες τες καταστάσεις. Ούτε και για το νερό φαίνεται να δίδεται άμεση προτεραιότητα.

Οι πιέσεις εντείνονται. Δεν μπορεί να συνεχίσει αυτή η κατάσταση. Ο κόσμος πρέπει επί τέλους να πιη νερό καθαρό. Πέρασαν τόσα χρόνια από τότε που έγινε η δωρεά. Ο δωρητής δικαιούται να ζητήσει πίσω τα χρήματα αφού δεν έχουν χρησιμοποιηθή για τον σκοπόν που τα έδωσε.

Με λίγη καθυστέρηση το Συμβούλιο αποφασίζει. Στα χρόνια 1932-33 η μεταφορά νερού από την πηγή συμπληρώνεται. Προτού κλείσω την αναφορά μου σ' αυτό το θέμα θα ήθελα να δώσω και μια ιδέα του πόσον ήταν περιορισμένο το δικαίωμα ψήφου. Μόνον 452 ήταν οι ψηφοφόροι και εξ αυτών εψηφισαν οι 427.